

ΣΤΕΦΑΝΟΥ Δ. ΚΑΒΒΑΔΑ, Κατάλογος τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Χίου
«Ἀδαμάντιος Κοραῆς» ἱστορικῶν βιβλίων μέχρι τοῦ 1973, Ἀθῆναι
1975, σελ. 361.

Ἡ βιβλιοθήκῃ τῆς Χίου εἶναι ἐκ τῶν παλαιότερων τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου ἰδρυθεῖσα τῷ 1792 διὰ δωρεᾶς βιβλίων τοῦ μεγάλου Διδασκάλου τοῦ Γένους Ἀδαμ. Κοραῆ. Εἰς ταύτην ἐστάλησαν μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ τὰ ἐν Παρισίοις βιβλία τῆς βιβλιοθήκης του. Δύναται λοιπὸν νὰ λογισθῇ ὁ ἀοίδιμος Διδάσκαλος ὡς ἰδρυτῆς καὶ πρῶτος παράγων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Χίου. Δεύτερος παράγων ὑπῆρξεν ὁ Χῖος ἐν Λονδίνῳ πλούσιος λόγιος Φίλιππος Ἀργέντης, ὁ ὁποῖος τὴν ἐφωδίασε διὰ πλῆθους πολυτίμων βιβλίων, χαρτῶν, εἰκόνων καὶ ἀξιολόγων συλλογῶν καλλιτεχνικῆς καὶ ἱστορικῆς φύσεως καὶ τὴν ἐπεξέτεινε δι' ἀνοικοδομήσεως δευτέρου ὀρόφου, εἰς ὃν ἐγκατεστάθη τὸ Ἱστορικὸν καὶ Λαογραφικὸν μουσεῖον Ἀργέντη.

Σήμερον ἡ Βιβλιοθήκῃ κέκτηται 115.000 τόμους βιβλίων διαφόρων ἐπιστημῶν γεγραμμένων εἰς διαφόρους γλώσσας. Διὰ νὰ εἶναι ὅμως ὄντως χρήσιμος μία βιβλιοθήκη, ὀφείλει νὰ ἔχῃ ἄριτον κατάλογον καὶ σύστημα δελτίων. Τὰ δελτία τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Χίου ἔχουν καταταχθῇ εἰς 18 ὑποδιαίρεσεις. Ὁ πρῶτος κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς ἐγένετο τῷ 1872 ὑπὸ τοῦ Ν. Πολίτου μὲ καταγραφὴν 10 χιλιάδων τόμων, γενικὸς κατάλογος. Μερικοὶ κατάλογοι νεωτέρων βιβλίων συντάσσοντο κατὰ καιροῦς. Μερικοὺς καταλόγους βιβλίων καὶ χειρογράφων συντάξε καὶ ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος καταλόγου, ὁ ἐξάιρετος ἐκ παιδευτικῆς, λόγιος καὶ ἀφωσιωμένος πατριδολάτρης Στέφανος Καββάδας, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν πολυετῆ ἀφοσίωσίν του εἰς τὸν καταρτισμὸν καὶ τὴν ἀνάδειξιν τῆς βιβλιοθήκης τῆς Χίου θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ μετὰ τὸν Κοραῆν καὶ τὸν Ἀργέντην τρίτος παράγων τῆς Βιβλιοθήκης. Οὗτος τὸ 1933 ἐξέδωκε τὴν ἱστορίαν τῆς Βιβλιοθήκης Κοραῆ.

Ἡ ἔκδοσις γενικοῦ καταλόγου τῶν βιβλίων καὶ τῶν συλλογῶν τῆς Βιβλιοθήκης ὑπῆρξεν ἡ διαρκὴς μέριμνα καὶ τὸ ὄνειρον τοῦ κ. Καββάδα, αἱ δυσχέρειαι ὅμως εἶναι πάντοτε ὑπέρτεραι τῶν ἐπιθυμιῶν του. Ἐν τούτοις χάρις εἰς τὸ διαφέρον τοῦ Παντελεῆ Φιλ. Ἀργέντη καὶ τὴν συνδρομὴν του καταρθώθη νὰ γίνῃ τῶρα ἡ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ κ. Καββάδα τμήματος τοῦ Γενικοῦ καταλόγου, εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνονται τὰ ἱστορικὰ βιβλία τὰ ἐκδοθέντα μέχρι τοῦ 1973.

Ὁ τρόπος τῆς ἀναγραφῆς τῶν τίτλων τῶν βιβλίων εἰς τὰ δελτία εἶναι ὁ κανονικὸς, ἐλλεῖπει μόνον ἐκασταχοῦ ὁ ἐκδότης καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν σελίδων. Ἡ ταξινόμησις γίνεται κατὰ περιόδους μὲ κατὰτάξιν εἰς πέντε τμήματα, Α' τὰ βιβλία τῆς γενικῆς ἱστορίας, τίτλοι 1—114, Β' τῶν ἀρχαίων χρόνων, τίτλοι 115—501, Γ' τῆς Μεσαιωνικῆς - Βυζαντινῆς ἱστορίας, τίτλοι 502—966, Δ' τῆς Νεωτέρας Ἱστορίας, τίτλοι 967—4350 καὶ Ε' τὰ σχολικά, τίτλοι 4351—4456.

Ἐντάσσονται τρεῖς πίνακες α') τῶν μεταφραστῶν ἢ συμπραξάντων εἰς τὴν συγγραφὴν ἢ ἔκδοσιν τῶν βιβλίων, β') τῶν πόλεων ἐνθα ἐτυπώθησαν τὰ βιβλία τοῦ καταλόγου, γ') τῶν κατὰ χρονολογίαν ἀπὸ 1584—1899 καὶ πόλεις ἐκδόσεων τῶν βιβλίων.

Μεταξὺ τῶν βιβλίων ὑπάρχουν μερικὰ ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ σπανίων. Τὸ ἀρχαιότερον εἶναι ἡ Τουρκογραecia τοῦ Μαρτίου Κρουσίου ἀπὸ τοῦ 1584, δέκα τρία τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ 31 τοῦ ΙΖ'. Ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ παρατιθεμένη φωτογραφικὴ παράστασις τῶν προμετωπίδων (frontispices) παλαιῶν τινῶν βιβλίων, μία τῶν ὁποίων, ἡ ἐν σελ. 193 τοῦ βιβλίου τοῦ Theodor Kind «Beiträge zur besseren Kenntnis des neuen Griechenlands, Neustadt 1831» φέρει τὴν συγκινητικὴν ἀφιέρωσιν τοῦ ἐκδότου «Σεβασμίῳ Κοραῆ ὁ ἐκδότης».

Ὁ δημοσιευόμενος κατάλογος ἀποτελεῖ πολῦτιμον προσφορὰν διὰ τοὺς ἱστορι-

κούς έρευνητάς καί τò κοινόν, δίδει δέ άναμφιβόλως καί τόν άρραβώνα ότι δέν θά βραδύνη ή έκδοσις καταλόγων καί διά τά λοιπά βιβλία τής βιβλιοθήκης καί διά τās πολυτίμους συλλογάς τής.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

ΜΑΡΙΑΣ Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, 'Απόψεις γιά τούς «σταυρούς» τών τάφων του Σκρᾶ, Έκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1967, σχ. 8μ, σελ. 106, πίν. ΚΓ', χάρτης 1.

Τò Σκρᾶ, χωρίον κατά τās ΝΑ κλιτύς του ὅρους Πάϊκον τῆς 'Αλμωπίας, έναντι τῆς δεξιᾶς ὄχθης του 'Αξιού παρά τήν Γευγελήν, εἶναι γνωστόν από τήν φονικωτάτην μάχην πού διεξήχθη έν αὐτῷ κατά τόν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον. Τò χωρίον κατεστράφη τότε, τò 1918, διά βομβαρδισμοῦ, επανακατοικηθέν δέ μετά ταῦτα ὑπέστη διά πυρός καταστροφήν ὑπό τών άνταρτῶν κατά τò 1946. Σήμερον αριθμεῖ 200 κατοίκους ὁμιλοῦντας διάλεκτον τών Μογλενιτῶν Βλάχων, μὴ ἔχοντας ὅμως συγγένειαν πρὸς τούς λεγομένους Κουτσοβλάχους παρά τήν ὁμοιότητα τῆς γλώσσης. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι του χωρίου ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα από του 1903 μέχρι του 1912 καταπιεζόμενοι καί δολοφονούμενοι ὑπό τών κομιτατζήδων τῆς Βουλγαρικῆς καί τῆς Ρουμανικῆς προπαγάνδας, ένῶ οὗτοι ἔμενον πιστοὶ εἰς τόν 'Ελληνισμόν των.

Περὶ τῆς καταγωγῆς τών κατοίκων τῆς περιοχῆς αὐτῆς επικρατοῦν ἀμφιβολίαι. Τò γεγονός ότι αἰσθάνονται ἑαυτοὺς διαφόρους τών Κουτσοβλάχων, ότι ὁμιλοῦν ἰδιαίτερον βλαχικὸν ἰδίωμα, ότι μνημονεύονται ὑπό βυζαντινῶν συγγραφέων ὡς Πέρσαι, κατά δέ τήν παράδοσιν ὡς Βαρδαριῶται Τοῦρκοι, ἐνισχύουν τήν ὑπόνοιαν ότι πρόκειται περὶ ὁμάδος κατοίκων ἄλλοθεν ἑλθόντων. Τήν ὑπόνοιαν ταύτην ἐνισχύει καί έν ἀξιοσημείωτον φαινόμενον, τò σχῆμα τών σταυρῶν τών δύο παλαιῶν νεκροταφείων του Σκρᾶ.

Εἶναι μεμαρτυρημένον ότι πανταχοῦ τῆς Χριστιανοσύνης οἱ σταυροὶ τών νεκροταφείων εἴτε πέτρινοι εἴτε μεταλλικοὶ εἴτε ξύλινοι φέρουν σαφές τò γνωστόν σχῆμα του σταυροῦ μὲ διάφορον ἐκάστοτε μέγεθος κεραίων. Οἱ σταυροὶ ὅμως τών νεκροταφείων του Σκρᾶ ἔχουν τελείως διάφορον μορφήν. Κατεσκευασμένοι ἐκ λίθου πώρου ἑξαγομένου ἐκ γειτονικῆς περιοχῆς ὑφίστανται κατεργασίαν ὑπό εἰδικῶν τεχνιτῶν ασκούντων πατρόθεν κατά παράδοσιν τò ἔργον τοῦτο. Αἱ στῆλαι αἱ σταυρόμορφοι, ὡς προκύπτει ἐκ φωτογραφιῶν 46 δειγμάτων ἀναπαρισταμένων εἰς τούς ΚΓ' παρατιθεμένους έν τῷ βιβλίῳ πίνακας, σπανίως φέρουν σαφές τò σχῆμα του σταυροῦ, συνηθέστερον ὅμως δι' ὑποδιαίρέσεων καί διασπάσεων του ἄκρου τών κεραίων ἢ περιέργων κατευθύνσεων αὐτῶν δίδουν εἰκόνα ἄλλοῦ μὲν πεταλούδας, ἄλλοῦ δέ άνθελίου ἢ ῥοδάκων, ἄλλοῦ δέ στηλῶν περιέργων μὲ ἀπόληξιν πρὸς τὰ ἄνω κεράτων ἢ διπλοῦ πελέκειος, ἄλλοῦ δέ ἀπλῶν στηλῶν διαιρουμένων δι' έντομῶν κατά τήν ἀριστερὰν καί δεξιὰν πλευρὰν εἰς τρία ἐπάλληλα τμήματα.

Τò μοναδικὸν καί περίεργον τοῦτο γεγονός, ότι μόνον εἰς τò Σκρᾶ ὑπάρχει ἡ μορφή αὐτῆ τών σταυρῶν, ἤγαγε τήν συγγραφέα νά ἐρευνήσῃ ἐκ του πλησίον καί νά περιγράψῃ τò εἶδος τών σταυρῶν καί συνδυάζουσα τήν πληροφορίαν ότι οἱ κάτοικοι ἑφέροντο ὡς «Πέρσαι» ὑπό τών βυζαντινῶν συγγραφέων, ἦσαν δέ ἐπῆλυδες κατά τò αἶσθημα τών ἰδίων τών κατοίκων μὴ αἰσθανομένων συγγένειαν πρὸς τούς περιοίκους, νά ἀναζητήσῃ κάποιαν ἐρμηνείαν του φαινομένου.